

Echter geloof ik dat Adam, in zijn rationeele, men mag bijna schrijven anti-magische verklaring van dit oogornament, wat ver gaat. Het komt alvast niet altijd uit, dat de werkelijke oogen, in tegenstelling tot de gewrichtsoogen, amandelvormig omlijnd zouden zijn, gelijk hij zelf trouwens erkent.⁶⁾ Maar wij willen aannemen, dat zulke gevallen een slip of the brush van den werkzamen Indiaan betekenden; en voorts, dat inderdaad de eerste aanleiding tot de geheele oogornamentiek eenvoudigweg deze was, dat men bij het afbeelden van bijv. een kniegewricht, door sterke overdrijving van het bolvormige der knieschijf, een rond wit vlakje tusschen de penseelcontouren uitspaarde, hierin vervolgens spelenderwijze een stip plaatste en toen in dit stipje het „oog” van ’n dier of vogel zag.

Dit namelijk is Adam’s veronderstelling, en reeds uit mijn inleidende opmerkingen zal duidelijk zijn dat zulk een gang van zaken in practisch opzicht geheel aannemelijk is. Maar . . . wat bewijst men ermee? Feitelijk niets! Het is ermee, als met de boven besproken handafdrukken en -uitbeeldingen in de praehistorische grotten: deze kunnen zeer wel zijn ontstaan langs zakelijk speelschen of zelfs toevalligen weg, maar dit zegt ons weinig omtrent de wijze, waarop de holenmensch er naderhand op reageerde. Het feit dat het oogornament ook later consequent op de gewrichten werd aangebracht, doet m.i. vaagweg vermoeden, dat het niet puur sierkunstig of louter speelsch werd bedoeld, maar meer of minder bewust het begrip leven wilde uitdrukken. Immers, het kaak-, knie- of schoudergewricht, het is datgene, dat ronddraait of zich op en neer beweegt, waar dus in ’t bijzonder het levende in gedacht kon zijn te huizen, daar beweging ongeveer „leven” en stilstand „dood” wil zeggen. Het gebeente werd daarenboven bijzonder heilig geacht door vele z.g.n. primitieve volken, daar men het beschouwde als een harde zaad-kern, waaruit het leven opnieuw kon ontstaan;⁷⁾ in zooverre was het zinnebeeldig, kan men zeggen, voor het leven in den dood. En dat het oog zou worden aangewend om het begrip „leven” tot uitdrukking te brengen, ligt al zéér voor de hand, in aanmerking genomen de groote magische kracht welke van den blik heette uit te gaan en ook inderdaad uitgaat.

De vraag rijst echter, of aan deze vage en heel algemeene beteekenis niet een bijzondere kan worden toegevoegd, dit op grond van overeenkomst met oogornament-achtige vormgevingen elders. Het lijkt mij namelijk een tekortkoming van Adam te zijn geweest, zich uitsluitend tot de Noordwest-amerikaansche kunst te hebben bepaald zónder onderzoek naar een mogelijke zinrijkheid van nauw verwante versieringsvormen in andere gebieden. Oogachtige ornamenten toch worden vooral aangetroffen op Melanesische plastieken (afb. 12; let op de dwarsverbindingen vóór de borst der gestalte) en bij de Maori van Nieuw-Zeeland, waar alle „oogen” meestal met parelmoer zijn ingelegd (afb. 13; zie vooral de tot vogelkopjes omgebeelde handpalmen, die heel sterk doen denken aan Noordwestamerikaansche vormge-